

Дата: 09.02.2022

Урок № 22

Тема: Анна Андріївна Ахматова та акмеїзм. Провідні теми й мотиви ранньої лірики. Поема «Реквієм».

Мета – фомувати компетентності:

предметні (знання про поезію Срібної доби, знання про життя і творчість А.Ахматової);

ключові (уміння вчитися: навички пізнавальної діяльності; комунікативні: навички спілкування в колективі й толерантне ставлення до думок оточуючих; інформаційні: уміння самостійно знаходити потрібну інформацію та презентувати її; соціальні та громадянські: розуміння ролі творчої спадщини поетеси; загальнокультурні: естетичний смак, світогляд).

Тип уроку: урок здобуття нових знань і формування на цій основі вмінь та навичок.

Обладнання: портрет А.Ахматової, видання творів, відеоматеріали.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань

Прослуховування поезії Ахматової у її виконанні.

III. Оголошення теми і мети уроку.

Сьогодні ми познайомимося з творчістю однієї з представниць „срібної доби” - Анною Ахматовою.

IV. Робота над темою уроку.

1. Слово викладача

Анна Ахматова – російська поетеса українського походження. Дебютувавши у межах акмеїзму, вона впродовж своєї мистецької еволюції сягнула вершин модерністської лірики. На долю А. Ахматової у російській літературі випала особлива місія. Вустами Ахматової заговорила російська жіноча поезія. В особі Ахматової російська «жіноча» поезія дорівняла до «чоловічої», скасувавши давні упередження, згідно з якими аналогічні явища у російській літературі XIX ст. здебільшого зверхнью оцінювалися, хіба що як розваги освічених дам. Друга заслуга цієї поетеси полягала в тому, що, пройшовши через усі катаклізми російської історії перших двох третин ХХ ст. - дві світові війни, революції, страшні експресії радянської влади від часів її встановлення до хрущовської «відлиги», - переживши загибель близкучого покоління творчої інтелігенції «Срібної доби», Ахматова завершила цілу епоху російської культури, стала хранителькою її найкращих традицій і

передала трагічний досвід свого покоління поетам 60-80-х років. «Співцем таємничої жіночої душі», «російською Сапфо у вирі ХХ століття» називали Анну Ахматову сучасники.

2. Повідомлення учнів за випереджувальними домашніми завданнями.

1. Життєвий і творчий шлях Анни Ахматової

Справжнє ім'я Анни Ахматової — Анна Горенко. Народилася 23 червня 1889 року під Одесою в родині відставного інженера-механіка флоту. Через рік її відвезли до Царського Села, де минули дитячі роки і рання юність майбутньої поетеси. Після закінчення гімназії навчалася на юридичному факультеті Вищих жіночих курсів у Києві та Вищих історико-літературних курсах у Петербурзі. Складати вірші почала ще в дитинстві.

У 21 рік вийшла заміж за поета Миколу Гумільова, разом із ним почала працювати в акмеїстичному літературному угрупованні «Цех поетів», здійснила подорож Францією та Італією. З 1912 року, протягом десяти наступних, вийшло друком п'ять поетичних збірок — «Вечір», «Чотки», «Біла зграя», «Подорожник» та «Anno Domini». Після жовтневої революції, незважаючи на критичне до неї ставлення, поетеса залишилася в Росії, хоча багато її друзів емігрували й кликали її із собою.

Доля була до неї безжалільною. Спочатку вона втратила чоловіка. Це була незвичайна людина. Гумільов мріяв дослідити Африку й об'єднати всі африканські племена, створити для них спільну мову. Він здійснив три мандрівки власним коштом. А 1921 року його безпідставно звинуватили в контрреволюційній змові й розстріляли. У Анни Андріївни залишився син Лев, який став ученим. Лева тричі арештовували, він пройшов сталінські табори, але вижив. Йому, а також тисячам подібних до нього, Ахматова присвятила поему «Реквієм».

1925 року була прийнята сумнозвісна постанова ЦК ВКП(б) «Про політику партії в галузі художньої літератури». А. Ахматову перестали друкувати в журналах та альманахах, запрошуvalи на літературні вечори. Це тривало майже 15 років. Поетеса зайнялася дослідженням творчості О. Пушкіна.

Під час Другої світової війни Ахматова перебувала в евакуації в Ташкенті, виступала зі своїми віршами перед пораненими в госпіталях. 1946 року разом із відомим сатириком М. Зощенком А. Ахматова була виключена зі Спілки письменників за пессимізм і «шкідливий вплив на виховання

молоді», як зазначалось у партійній постанові. Партійний функціонер Жданов назвав її «взбесившоюся барынькою, мечущоюся между будуаром и молельней», «полумонахинею-полублудницею». 1962 року була завершена «Поема без героя» — духовний заповіт і вершинне досягнення поетеси. 1964 року літературна праця А. Ахматової була відзначена престижною італійською премією, а через рік Анну Андріївну обрали почесним доктором Оксфордського університету. Не стало її 5 березня 1966 року.

2. Акмеїзм у творчості поетеси.

Акмеїзм (від грец. "розквіт, вищий ступінь, вершина чого-небудь") — літературна течія в російській поезії 10-х років ХХ ст. Група поетів, лідером якої був Микола Гумільов, у своїй творчості виявляла посилену увагу до всього земного, предметного, протестуючи проти містики символістів. Акмеїсти орієнтувалися на нові естетичні ідеали, створюючи "лірику природи" та "лірику культури". Друкувались у журналі "Аполлон" (1909—1917). Слово у акмеїстів наповнене усвідомленим, а не ірраціональним змістом, як це було у символістів. У Ахматової, яскравого представника акмеїзму, слово — точне, ясне, прозоре. Вона продовжила традиції класиків XIX століття.

Із цим літературним угрупованням пов'язаний початок літературної діяльності Анни Ахматової, Осипа Мандельштама, Сергія Городецького та інших, які створили організацію "Цех поетів".

3. Перегляд відеофільму «Анна Ахматова. Життя і творчість».

4. Слово вчителя.

Рання творчість Анни Ахматової.

Які ж перші теми творчості А. Ахматової?

У віршах Ахматової відкривається світ жіночої душі: пристрасної, ніжної і гордої. Любов - почуття, яке складає зміст усього людського життя. Поезія представляє роман, насыщений найтоншим психологізмом.

Підпорядкування - і в любові теж - можливо тільки з власної волі:

Тебе покорной? Ты сошел с ума!
Покорна я одной Господней воле.
Я не хочу ни трепета, ни боли,
Мне муж – палач, а дом его – тюрьма.
Но видишь ли! Ведь я пришла сама...

Любов Ахматової обдаровує і радістю, і горем, але завжди це - щастя. У віршах розгортається життя, суть якої і складає любов.

Занурюючи читача в життя, Ахматова дозволяє відчути плин часу, владно визначає долю людини.

Процес творчості, народження вірша прирівнюється до процесів, що відбуваються в природі. Обов'язок поета - не вигадувати, а почувши, записати.

Як називаються перші збірки Ахматової?

Збірка «Вечір».

Ахматова - визнаний майстер любовної лірики, знавець жіночої душі, її захоплень, пристрастей, переживань. Перші її вірші про кохання мали певний наліт мелодраматизму, але скоро в її творах зазвучав психологічний підтекст, який відкривав душевний стан ліричної героїні через опис її зовнішньої поведінки, через виразні, чіткі деталі.

Вершина любовної лірики Ахматової - в її віршах, присвячених Борису Анрепу («Широке і жовте вечірнє світло», «Ця зустріч ніким не оспівана», «Це просто, це ясно», «Казка про чорному кільці»).

«Сероглазый король»

Слава, тебе, безысходная боль!

Умер вчера сероглазый король.

Вечер осенний был дущен и ал,
Муж мой, вернувшись, спокойно сказал:

«Знаешь, с охоты его принесли,
тело у старого дуба нашли.

Жаль королеву. Такой молодой!..
За ночь одну она стала седой».

Трубку свою на камине нашёл
И на работу ночную ушёл.

Дочку мою я сейчас разбуджу,
В серые глазки её погляжу.

А за окном шелестят тополя:
«Нет на земле твоего короля...»

Збірка «Чотки».

Героєм лірики Ахматової стає Петербург, «місто, гіркою любов'ю любиме». Посилується мотив нерозуміння, відчуженості.

Глибина психологізму досягається за допомогою висвітленої пам'яттю деталі, яка стає знаком загостреного почуття. З'єднання повсякденної деталі петербурзького пейзажу з глибиною переживань надає віршам надзвичайну психологічну переконливість. Прикмети Петербурга - знак розлуки.

Поет А.Тарковський говорив: «С «Чётками» для Ахматової наступила пора народного признания».

Я научилась просто, мудро жить,
Смотреть на небо и молиться Богу,
И долго перед вечером бродить,
Чтоб утомить ненужную тревогу.

Когда шуршат в овраге лопухи
И никнет гроздь рябины желто-красной,
Слагаю я веселые стихи
О жизни тленной, тленной и прекрасной.

Я возвращаюсь. Лижет мне ладонь
Пушистый кот, мурлыкает умильней,
И яркий загорается огонь
На башенке озерной лесопильни.

Лишь изредка прорезывает тишину
Крик аиста, слетевшего на крышу.
И если в дверь мою ты постучишь,
Мне кажется, я даже не услышу.

Поема «Реквієм».

Хвиля сталінських репресій накрила і Ахматову. Був заарештований і розстріляний чоловік. Потім арештований її єдиний син Лев Гумільов. Саме в ці роки Ахматова починає писати поему "Реквієм". Вірші жили в пам'яті друзів і близьких, так як на папері залишати їх було небезпечно.

Основні мотиви поеми - пам'ять, гіркота забуття, неможливість смерті, мотив розп'яття, євангельської жертви.

Масові репресії в країні, трагедійні події особистого життя (неодноразові арешти і заслання сина і чоловіка) викликали до життя "Реквієм" (1935-1940). Назвавши так свою поему, Ахматова відкрито заявляє про те, що її поема - надгробне слово, присвячене всім загиблим у страшні часи сталінських репресій, а також тим, хто страждав, переживаючи за своїх репресованих рідних і близьких, в кого від страждань вмирала душа. П'ять років з перервами працювала Ахматова над цим твором. Створювалася поема в нелюдських умовах.

Поема склалася з окремих віршів, створених в основному в передвоєнний період. Остаточно ці вірші були скомпоновані в єдиний твір лише восени 1962 року, коли воно було вперше написано на папері.

Л.Чуковська в "Записках про Анну Ахматову" згадує, що в цей день Ахматова урочисто повідомила: "Реквієм" напам'ять знали 11 осіб, і ніхто мене не зрадив".

Слово "Реквієм" перекладається як "заупокійна меса", як богослужіння по померлу. Одночасно це - позначення траурного музичного твору.

Уже в 1961 році поемі був поданий епіграф, який строго, але точно відбив громадянську і творчу позицію автора: "Нет, и не под чуждым небосводом, И не под защитой чуждых крыл, Я была тогда с моим народом, Там, где мой народ, к несчастью, был." Тут двічі повторюється слово "чужий", двічі - слово "народ". Виражена ідея згуртування доль народу і його поета.

Назва "Реквієм" налаштовує на урочисто-траурний лад, вона пов'язана зі смертю, скорботним мовчанням, яке пропорційно непомірності страждання.

Учні читають уривок "Сімнадцять місяців кричу ..."

Поема складається з окремих 12 віршів, різних за своєю тематикою, звучанням, віршовою структурою, що створює ефект емоційної напруги, схвильованого монологу ліричної героїні, яка переживає драму в особистому і суспільному житті.

5. Робота з підручником. (Учні називають вірші).

6. Слово викладача

Усі вірші поеми пов'язані з репресіями 30-х років, але вони поєднуються зі строфами на біблійну тематику. У X частині під назвою «Розп'яття» є образи

стражданальної матері, у якої заарештували сина; з'являються також і біблійні образи Христа, матері Марії Магдалини,

А.Ахматова вважала, що причини сталінщини слід шукати в духовній нестяжмі людства, у забутті християнських заповідей.Хоча "Реквієм" і складається з окремих віршів, але сприймається поема як цілісний твір. "Реквієм" - це узагальнений портрет всенародного страждання. Поема, на перший погляд, відображає лише уривчасті картини, епізоди, але вони складаються у велику панораму часу і простору. Не випадково вірші тяжіють до узагальнення:

Звезды смерти стояли над нами,
И безвинная корчилась Русь
Под кровавыми сапогами
И под шинами черных марусь.

Це був крок громадянської мужності - сказати відверту правду про страшний злочин проти свого народу, який чинила влада. Кожне слово вивірене, кожне поняття до болю знайоме тим, хто пережив ці роки, змучений страхом за себе й близьких людей. Не випадково строфа "Уводили тебя на рассвете" дуже нагадує плач. А образ-порівняння "буду я, как стрелецкие женки, под кремлевскими башнями выть" підкреслює історичний зв'язок подій і ніби приєднує історію до трагічних емоцій свого часу.

7. Бесіда з учнями

- А кого з письменників ви знаєте, хто подібно Ахматові яскраво зобразив тоталітарну систему, великий терор, концтабори? (Солженицин «Архіпелаг ГУЛАГ», Іван Багряний «Тигролови», «Сад Гетсиманський»).

8. Повідомлення учня за випереджувальним домашнім завданням.

Анна Ахматова і Україна

Доля та родовід Ахматової пов'язаний і з Поділлям. У 1857 році її дідусь Еразм Іванович Стогов, який служив у Києві, пішов у відставку і купив для своїх дітей маєтки, один з них у Слобідці-Шелехівській теперішнього Летичівського району Хмельницької області. Тут і досі пам'ятають її тітку Анну Еразмівну й матір — Інну Еразмівну, яка після років бідувань приїхала помирати до сестри. Є відомості, що Анна Ахматова декілька разів приїжджала в маєток своєї тітки у 1906, 1908, 1910, 1911, 1912 та 1914 роках. Садибу в Слобідці-Шелехівській вона описує у своєму вірші “Здесь все то же, то же, что и прежде” Коли помер батько Інни Еразмівни, він їй залишив великий спадок — 2200 рублів, але всі гроші вона

віддала «Народній волі» на організацію замаху на російського царя, а сама в кінці життя, за радянської влади, майже голодувала. Анна Ахматова до революції часто бувала на Поділлі у своїх родичів. Щороку в Слобідці-Шелехівській проводяться Ахматівські читання. Згодом дім сестри Аніної матері став першим на Україні музеєм А.Ахматової. Він був відкритий у 1989 році. Значне місце в житті цієї видатної особистості відведено Києву. Вперше до Києва Ганна Горенко приїхала п'ятирічною дівчинкою; в 1906 р. вступила в останній клас Фундуклеївської гімназії, а восени 1908 р. – до юридичного відділення Київських вищих жіночих курсів. 25 квітня 1910 р. Анна Горенко та Микола Гумільов вінчалися в Микільській церкві на тодішній околиці Києва. Згадки про київські часи можна відшукати в її поезіях.

Декламатор:

Древний город словно вымер.

Странен мой приезд.

Над рекой своей Владимир

Поднял черный крест...

И в Киевском храме Премудрости Бога,

Припав к соле€, я тебе поклялась,

Что будет мою твоя дорога,

Где бы она не вилась.

То слышали ангелы золотые

И в белом гробу Ярослав.

Как голуби вьются слова простые

И ныше у солнечных глав.

И если слабею, мне снится икона

И девять ступеней на ней.

И в голосе грозном софийского звона

Мне слышится голос тревоги твоей.

9. Перегляд відеофільму «Українські стежки Анни Ахматової»

V. Підбиття підсумків уроку. Рефлексія

1. Бесіда з учнями

1. Як називали Анну Ахматову у вирі історії ХХ століття? З ким порівнювали? Чому?

2. Як справжнє прізвище Анни Ахматової?
3. Як Анна Ахматова пов'язана з Україною?
4. Які збірки поетеси ви знаєте?
5. Коли написала перший вірш? У якому літературному напрямі, якій мистецькій течії починала перші свої кроки у ліриці Ахматова? Чому?

2. Розгадування кросворду.

1. Як звали чоловіка Ахматової, знаменитого поета і засновника школи акмеїзму?
2. У якому місті проживала поетеса з матір'ю?
3. Знаменита поема Ахматової, яка перекладається як «заупокійна меса» і в якій вона розділила біль зі своїм народом?
4. Перша збірка віршів Ахматової.
5. Хто був за професією батько Ахматової?
6. До якого літературної течії належала Анна Андріївна?
7. Звання почесного доктора якого університету отримала Анна Андріївна?
8. Справжнє прізвище Ахматової.
9. Місто, в якому письменниця перебувала в евакуації.
(Микола, Одеса, «Реквієм», «Вечір», інженер, акмеїзм, Оксфордського, Горенко, Ташкент).

VI. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять одну з поезій А.Ахматової (на вибір).

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку